

Charos Mirxoliqova

*Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli
kadrlarni tayyorlash instituti dotsenti, PhD*

https://doi.org/10.57033/Peshqadam_Karvoni-2026/1/11

SHAYX MUHAMMAD SODIQ MUHAMMAD YUSUF HAZRATLARINING ASARLARIDA RUHIY TARBIYA VA MA'NAVIY INTELEKT MASALALARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlarining ilmiy-ma'naviy merosi, xususan, “Ruhiy tarbiya” to‘plami, “Hadis va Hayot” silsilasi, “Xislatli hikmatlar sharhi”, “Odoblar xazinasi”, “Kifoya” va boshqa asarlarida ruhiy tarbiya hamda ma'naviy kamolot masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada Shayx hazratlarining nafs tarbiyasi, qalb pokligi, axloqiy yetuklik haqidagi ta'limotlari, ularning Qur'oni Karim va Sunnat asosidagi ilmiy-amaliy tizimi, ruhiy kamolotning bosqichlari va shaxs ma'naviy intellektini shakllantirish yo'llari yoritiladi. Tadqiqot natijalarida Shayx hazratlarining “Poklanish – Tiklanish – Xulqlanish” bosqichma-bosqich tizimi insonning ruhiy-ma'naviy kamolotiga erishishning mukammal dasturi ekanligi ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: ruhiy tarbiya, ma'naviy intellekt, nafs tarbiyasi, tazkiya, Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf, qalb pokligi, husni xulq, islomiy tarbiya, axloqiy kamolot.

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the scholarly and spiritual legacy of Sheikh Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf, with particular emphasis on the issues of spiritual education and spiritual-moral development addressed in his works, including the “Ruhiy Tarbiya” (Spiritual Education) collection, the “Hadith and Life” series, “Xislatli Hikmatlar Sharhi” (Commentary on Virtuous Wisdoms), “Odoblar Xazinasi” (Treasury of Etiquette), “Kifoya”, and other works. The article examines Sheikh Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf's teachings on the cultivation of the nafs (lower self), purification of the heart, and moral excellence, as well as their scientific and practical system based on the Qur'an and Sunnah. It also explores the stages of spiritual development and the ways of cultivating an individual's spiritual intelligence. The findings demonstrate that Sheikh Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf's step-by-step system of “Purification – Renewal – Embodiment of Virtues” represents a comprehensive framework for achieving an individual's spiritual and moral development.

Keywords: spiritual education, spiritual intelligence, cultivation of the nafs, tazkiyah, Sheikh Muhammad Sadiq Muhammad Yusuf, purity of the heart, good character, Islamic education, moral development.

KIRISH

Inson hayotining asosiy maqsadi ruhiy kamolotga erishish, nafsni poklash va Alloh taoloning roziligi sari intilishdir. Qur'oni Karimda marhamat qilinganidek: “Shubhasiz,

nafsini poklagan kishi najot topdi” (Shams surasi, 9-oyat). Ushbu oyat insoniyatning eng muhim vazifasi – ichki dunyosini poklash, ruhiy yetuklikka erishish ekanligini aniq ko'rsatib turibdi.

O'zbekiston zaminida yetishib chiqqan buyuk alloma, mufasssir, muhaddis, faqih va mutafakkir Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlari (1952–2015) o'zining bebaho ilmiy merosi bilan xalqimizning ruhiy-ma'naviy hayotiga ulkan hissa qo'shganlar. 120 dan ortiq kitob va risolalar muallifi bo'lgan Shayx hazratlari o'z asarlarida ruhiy tarbiya va ma'naviy kamolot masalalarini Qur'oni Karim, Payg'ambar alayhissalom Sunnati va salafi solih merosiga tayanib, tizimli ravishda bayon qilganlar.

Shayx hazratlarining ilmiy shiori “Ahli sunna va jamoa mazhabi asosida pok aqida va musaffo Islomga intilish, Qur'on va Sunnatni o'rganib amal qilish, islomiy ma'rifat taratish, salafi solih – ulug' mujtahidlarga ergashish, kengbag'irlik” bo'lgan. Bu shior Shayx hazratlarining barcha asarlarining ruhiy-ma'naviy yo'nalishini belgilab bergan.

Shayx hazratlarining ayniqsa uch jildlik “Ruhiy tarbiya” to'plami (“Poklanish”, “Tiklanish” va “Xulqlanish” jildlari), 37 jildlik “Hadis va Hayot” silsilasi, “Xislatli hikmatlar sharhi”, “Odoblar xazinasini”, “Kifoya”, “Tafsiri Hilol” kabi asarlarida insonning ruhiy-ma'naviy kamoloti, nafs tarbiyasi va ma'naviy intellektni shakllantirish masalalari chuqur yoritilgan.

Ushbu maqolaning maqsadi – Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlarining asarlaridagi ruhiy tarbiya va ma'naviy intellekt masalalarini tizimli ravishda tahlil qilish, bu boradagi ta'limotlarning mazmuni, tarkibi va amaliy ahamiyatini ochib berishdan iborat.

“RUHIY TARBIYA” TO'PLAMI: MAZMUN VA MOHIYAT

Shayx hazratlarining “Ruhiy tarbiya” asari dinimizning tamal toshlaridan biri bo'lmish nafs tarbiyasi masalalariga bag'ishlangandir. Shayx hazratlari ushbu asarning muhimligini shunday izohlaydilar: jismoniy va moliyaviy ibodatlarimizni, ya'ni zohiriy amallarimizni shariatimiz tartibga solib, ularning tafsilotlarini fiqh ilmi Qur'oni Karim va Sunnat asosida bayon qilib beradi. Dinimizning ruhiy-ma'naviy va axloq-odobga oid ta'limotlarini esa ruhiy tarbiya ilmi Qur'oni Karim va Sunnat asosida bayon qilib beradi. Demak, fiqh ilmi zohiriy amallarni tartibga solsa, ruhiy tarbiya ilmi botiniy – ichki dunyoni tartibga soladi.

1.1. Birinchi jild: “Poklanish” – Nafs tazkiyasi

“Ruhiy tarbiya” to'plamining birinchi jildi “Poklanish” deb atalgan. Bu jildda nafsni poklash (tazkiya), qalbdagi salbiy xislatlardan xalos bo'lish va ichki dunyoni tozalash

masalalari batafsil bayon qilingan. Shayx hazratlari tazkiyani ruhiy kamolotning birinchi va eng muhim bosqichi sifatida ko'rsatadilar.

Bu jildda qalbning kasalliklari – hasad, kibr (manmanlik), riyokorlik, g'azab, baxillik, hubb ud-dunyo (dunyoga o'ta bog'lanish), ujb (o'ziga bino qo'yish) kabi salbiy xislatlar va ularning inson ruhiyatiga, diniy hayotiga va ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Shayx hazratlari har bir kasallikning belgilari, sabablari va davolash yo'llarini Qur'on oyatlari, hadislar va salafi solih so'zlari asosida batafsil ko'rsatib beradilar.

Masalan, kibr (manmanlik) haqida so'z yuritilganda, Shayx hazratlari Payg'ambar alayhissalomning "Qalbida zarracha kibr bo'lgan kishi jannatga kirmaydi" hadisini keltirganlar va kibrning turlarini, uning inson qalbiga kirib kelish yo'llarini va undan qutulish choralarini batafsil bayon qilganlar. Bu yondashuvda Shayx hazratlari insonni avvalo o'z ichki dunyosini anglashga, nafsidagi nuqsonlarni tanishga va ularni bartaraf etish ustida ishlashga da'vat qiladilar.

Poklanish bosqichida Shayx hazratlari tavbaning muhimligini alohida ta'kidlaydilar. Tavba – insonning o'z gunohlarini anglashi, ulardan pushaymon bo'lishi va to'g'ri yo'lga qaytishi jarayonidir. Bu jarayon ma'naviy intellektning muhim ko'rinishi – o'z-o'zini baholash va ichki nazorat qobiliyatini shakllantiradi.

1.2. Ikkinchi jild: "Tiklanish" – Ruhiy qayta qurilish

Ikkinchi jild "Tiklanish" deb atalgan bo'lib, unda nafs salbiy xislatlardan poklanganidan so'ng, uning ijobiy xislatlar bilan to'ldirilishi, ruhiy quvvat olish va ma'naviy tiklanish jarayoni bayon qilinadi. Shayx hazratlari bu bosqichni qalbning "yangilanishi" va "jonlanishi" sifatida tavsiflaydilar.

Bu jildda imon, ixlos, tavakkal, sabr, shukr, taqvo, zuhd, xavf va rajo (Allohdan qo'rqish va umid qilish), muhabbat, zikr kabi ijobiy ruhiy sifatlar va ularni shakllantirish yo'llari batafsil ko'rsatiladi. Shayx hazratlari har bir sifatning mohiyatini, uning darajalari va bosqichlarini, amaliy jihatdan qanday rivojlantirish mumkinligini Qur'on va Sunnat asosida izohlab beradilar.

Tiklanish bosqichida sabr tushunchasi alohida o'rin tutadi. Shayx hazratlari sabrning uch turini ajratib ko'rsatadilar: Allohga itoatda sabr, gunohlardan tiyilishda sabr va musibatlariga sabr. Har bir turning o'ziga xos xususiyatlari va tarbiyalash yo'llari batafsil bayon qilinadi. Sabr insonning ruhiy mustahkamligini, irodasini va ma'naviy bardoshini shakllantiruvchi eng muhim sifat sifatida ta'riflanadi.

Shuningdek, zikrning ruhiy tarbiyaga ta'siri masalasi ham bu jildda chuqur yoritilgan. Shayx hazratlari Qur'oni Karimdagi "Ogoh bo'lingiz! Allohning zikri ila qalblar orom topadi" (ar-Ra'd surasi, 28-oyat) oyatiga tayanib, zikrning qalbni nurlantirishda, ruhiy xotirjamlikka erishishda va ma'naviy intellektni rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatib beradilar.

Tavakkal – Alloh taologa ishonib topshirish sifati ham tiklanish bosqichining muhim elementi sifatida bayon qilinadi. Shayx hazratlari tavakkalning haqiqiy ma'nosini tushuntirganlar: u dangasalik yoki sabablardan voz kechish emas, balki barcha sabablarni bajargandan so'ng natijani Allohga topshirish va Uning taqdiriga rozi bo'lishdir. Bu ta'limot insonning hayotga ma'no berish, qiyinchiliklarga bardosh berish va ichki huzur topish qobiliyatini shakllantiradi.

1.3. Uchinchi jild: "Xulqlanish" – Axloqiy kamolot

Uchinchi jild "Xulqlanish" deb atalgan bo'lib, ruhiy tarbiyaning yakuniy maqsadi – yuksak axloqli shaxs shakllanishi masalasiga bag'ishlangan. Shayx hazratlari ruhiy kamolotning eng yuksak bosqichi husni xulq – go'zal axloq ekanligini ta'kidlaydilar.

Payg'ambar alayhissalom "Men go'zal axloqni mukammal qilish uchun yuborildim" deb marhamat qilganlar. Shayx hazratlari ushbu hadisga tayanib, Islomning asosiy maqsadi insonni axloqiy jihatdan komil shaxs qilishdan iborat ekanligini ko'rsatadilar. Xulqlanish bosqichida inson poklanish va tiklanish natijasida erishgan ruhiy kamolotni amaliy hayotda – xulq-atvorida, munosabatlarida, ijtimoiy faoliyatida namoyon qiladi.

Bu jildda halimlik (muloyimlik), saxovat (saxiylik), tavoze (kamtarlik), hilm (kechirish), sidq (rostgo'ylik), vafo (va'dachilik), amonat (ishonchlilik), hayo (uyat), rahmlilik, adolat kabi go'zal axloqiy sifatlar va ularni hayotda qo'llash yo'llari batafsil bayon qilinadi. Har bir sifat Qur'on oyatlari, Payg'ambar alayhissalom hadisleri va sahobai kiromlar hayotidan misollar bilan boyitilgan.

Shayx hazratlari Xulqlanish bosqichida ayniqsa insonlar orasidagi munosabatlar madaniyatiga katta e'tibor qaratganlar. Ota-onaga hurmat, er-xotinning o'zaro munosabatlari, bolalar tarbiyasi, qo'shnichilik haqqi, ilm ahlining odobi, savdo-sotiq odobi, yo'lda yurish odobi kabi amaliy hayot masalalari ruhiy tarbiya nuqtai nazaridan yoritilgan. Bu yondashuv ruhiy kamolotning faqat ichki jarayon bo'lmasdan, balki tashqi dunyo va ijtimoiy munosabatlarda ham namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

"HADIS VA HAYOT" SILSILASIDA RUHIY TARBIYA MASALALARI

Shayx hazratlarining 37 jildlik "Hadis va Hayot" silsilasi Mansur Aliy Nosif Husayniyning "At-tajul-jami' lil-usul fi ahadisir-rosul" asarining tarjima va sharhidir.

Bu yirik silsilada Islomning barcha asosiy mavzulari – iymon, ibodat, muomala, axloq, oilaviy hayot, ijtimoiy munosabatlar, siyosat, iqtisod va boshqa sohalar hadislar asosida batafsil yoritilgan.

Ruhiy tarbiya nuqtai nazaridan bu silsilada ayniqsa quyidagi jildlar alohida ahamiyatga ega: “Niyat, ixlos va ilm” jildida inson amallarining botiniy jihati – niyat va ixlosning mohiyati ochib berilgan. Shayx hazratlari niyatni ruhiy tarbiyaning kaliti sifatida ta'riflaydilar. Payg'ambar alayhissalomning “Amallar niyatlarga qarab baholanadi” hadisini sharhlashda Shayx hazratlari insonning har bir ishida Alloh rizosini ko'zlashi – ma'naviy intellektning eng muhim ko'rinishi ekanligini ta'kidlaydilar.

“Poklik” jildida tashqi va ichki poklikni bog'lovchi hadislar sharhlangan. Shayx hazratlari “Poklik – iymonning yarmi” hadisiga tayanib, jismoniy poklikning ruhiy poklik bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatib berganlar. Bu yondashuvda inson tanasi va ruhiyati yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqiladi.

“Shifo va ruqiya” jildida inson ruhiy salomatligi, ruhiy kasalliklarning sabablari va davolash yo'llari Sunnat asosida bayon qilingan. Shayx hazratlari ruhiy salomatlikni umumiy sog'lomlikning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqqanlar. Bu jildda Qur'on o'qishning, duoning va zikrning ruhiy salomatlikka ijobiy ta'siri haqida qimmatli ma'lumotlar berilgan.

Shayx hazratlari hadislarini sharhlashda ularning nafaqat diniy-huquqiy, balki ruhiy-tarbiyaviy jihatlarini ham ochib berishga alohida e'tibor qaratganlar. Bu yondashuv “Hadis va Hayot” silsilasini oddiy hadis tarjimalaridan tubdan farqlantiradi va uni ruhiy tarbiyaning yirik manbasiga aylantiradi.

“XISLATLI HIKMATLAR SHARHI”DA RUHIY KAMOLOT BOSQICHLARI

“Xislatli hikmatlar sharhi” asarida Shayx hazratlari buyuk tasavvuf olimi shayx Ibn Atoulloh Sakandariyning (vaf. 1309) “Hikamul-Atoiyya” nomli mashhur asariga tarjima va sharh yozganlar. Bu asar ruhiy kamolotning eng nozik va chuqur masalalarini o'z ichiga oladi.

Ibn Atoullohning hikmatlarini sharhlashda Shayx hazratlari ruhiy tarbiyaning bir qancha muhim tamoyillarini ochib beradilar. Jumladan, bandaning Alloh taologa nisbatan ichki holati, tafakkur va mushohada (teran fikrlash) ning ruhiy kamolotdagi o'rni, zikr va ibodatning qalbga ta'siri, dunyoviy ishlar bilan shug'ullanishda ruhiy muvozanatni saqlash masalalari batafsil yoritilgan.

Bu asarda Shayx hazratlari ruhiy kamolotni faqat zohidlik (dunyodan yuz o'girish) sifatida emas, balki dunyoviy hayotni to'g'ri idrok etish va Alloh taoloning amrlariga muvofiq yashash sifatida ta'riflaydilar. Bu yondashuv islomiy ruhiy tarbiyaning o'ziga xos xususiyati – hayotdan qochmasdan, hayotni ma'noli qilish tamoyilini ifodalaydi.

Shayx hazratlari Ibn Atoullohning "Ilohiy hikmatlarning asosi shundaki, seni sabablarni bajargandan so'ng sabablarga bog'lanishdan ozod qiladi" mazmunidagi hikmatini sharhlashda, inson hayotida sabablar va tavakkal o'rtasidagi muvozanatni saqlashning ruhiy tarbiya uchun muhimligini ta'kidlaydilar. Bu ta'limot insonning amaliy faoliyat va ruhiy huzur o'rtasida uyg'unlik topishiga yo'l ko'rsatadi.

"ODOBLAR XAZINASI" DA IJTIMOY RUHIY TARBIYA

"Odoblar xazinasini" asarida Shayx hazratlari muhaddislar sultoni Imom Buxoriy rahmatulloh alayhning "Adabul mufrad" nomli mashhur hadislar to'plamini tarjima va sharh qilganlar. Bu asar odob-axloq, ijtimoiy munosabatlar va inson xulq-atvoriga oid hadislarini o'z ichiga oladi.

Bu asarda ruhiy tarbiyaning ijtimoiy jihati – insonlararo munosabatlardagi odob va axloq masalalari alohida e'tibor bilan yoritilgan. Ota-onaga ehson qilish, qarindosh-urug' chilik rishtalarini bog'lash, qo'shnichilik huquqi, yetim va faqirlarni himoya qilish, mehmon kutish odobi, salom berish odobi, duo qilish odobi, yig'in (majlis) odobi kabi mavzularda hadislar tarjima va sharh qilingan.

Shayx hazratlari bu asarda odob tushunchasini faqat tashqi xulq-atvor sifatida emas, balki ichki ruhiy holat bilan bog'liq jarayon sifatida ko'rsatadilar. Ya'ni, haqiqiy odob – qalbdagi taqvo, hurmat, muhabbat va rahmlilik hissiyotlarining amaliy xulq-atvorda namoyon bo'lishidir. Bu yondashuvda ruhiy tarbiya va ijtimoiy xulq-atvor bir butun tizim sifatida ko'rib chiqiladi.

Masalan, ota-onaga hurmat masalasini yoritganda, Shayx hazratlari nafaqat tashqi hurmat belgilarini, balki qalbdan ota-onaga muhabbat, rahmat va duo qilish kabi ichki ruhiy holatlarning zarurligini ham ta'kidlaydilar. Bu insonning ma'naviy intellekti – ichki ruhiy holatni tashqi xulq-atvor bilan uyg'un bog'lash qobiliyatining ko'rinishi hisoblanadi.

"KIFOYA" VA "TAFSIRI HILOL" DA RUHIY TARBIYA JIHATLARI

Shayx hazratlarining uch jildlik "Kifoya" asari fiqh (islom huquqi) ilmiga bag'ishlangan bo'lsada, unda ruhiy tarbiya masalalari ham muhim o'rin tutadi. Shayx hazratlari ibodat hukm va qoidalarini bayon qilishda ularning ruhiy-ma'naviy jihatlari

ham e'tibor qaratganlar. Masalan, namoz, ro'za, haj kabi ibodatlarining nafaqat fihiy hukmlari, balki ularning qalbgaga ta'siri, ruhiy kamolotdagi o'rni ham ko'rsatib berilgan.

Bu yondashuv Shayx hazratlarining muhim tamoyili – zohir (tashqi) va botin (ichki) orasidagi uyg'unlikni ta'minlash zaruriyatini aks ettiradi. Ibodat faqat zohiriy shakl emas, balki ruhiy mazmun bilan to'lishi kerak. Namozning ruhiy ta'siri xushu' (ichki to'planish) bilan bog'liq bo'lib, Shayx hazratlari xushu'ni namozdagi eng muhim sifat sifatida ta'riflaydilar.

6 jildlik "Tafsiri Hilol" – Shayx hazratlarining eng yirik asarlaridan biri bo'lib, Qur'oni Karimning to'liq tarjima va tafsiridir. Ushbu tafsirda Qur'oni Karimdagi ruhiy tarbiyaga oid oyatlar alohida e'tibor bilan sharhlangan. Nafs turlari (nafs ammora, nafs lavvoma, nafs mutmainna), qalb holatlari, iymon va taqvonning ruhiy jihatlari, Alloh taoloning go'zal ismlari (asmaul husno) ning ruhiy tarbiyaga ta'siri kabi masalalar chuqur yoritilgan.

Shayx hazratlari tafsirda Qur'oni Karimning sodda va ravon tilda izohini berganlar va bugungi kun kitobxonining saviyasi, dunyoqarashi va ehtiyojlarini hisobga olganlar. Bu yondashuv Qur'on ta'limotlarini keng ommaga yetkazish va ruhiy tarbiyani har bir insonga tushunarli tilda bayon etish maqsadiga xizmat qiladi.

SHAYX HAZRATLARI ASARLARIDA MA'NAVİY INTELLEKTNING TIZIMLI TAHLILI

Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlarining asarlarini yaxlit holda tahlil qilganda, ularda ma'naviy intellektning quyidagi asosiy komponentlari tizimli ravishda bayon qilinganligini ko'rish mumkin:

Birinchidan, o'z-o'zini anglash (ma'rifatun nafs): Shayx hazratlari barcha asarlarida insonning avval o'z nafsini anglashi, ichki dunyosidagi kamchilik va yaxshi tomonlarni tanishi zarurligini ta'kidlaydilar. "Poklanish" jildida bu tamoyil eng aniq shaklda namoyon bo'ladi. Nafsnı anglash – ma'naviy intellektning bosh sharti.

Ikkinchidan, hayotga ma'no berish: Shayx hazratlari inson hayotining maqsadini – Alloh taoloning roziligi va oxirat saodatini ko'zlash – aniq belgilaydilar. Bu maqsad insonga hayotning har bir lahzasiga chuqur ma'no kasb ettiradi. "Hadis va Hayot" silsilasida hadislar orqali hayotning turli tomonlariga ma'no berilishi ko'rsatiladi.

Uchinchidan, ichki nazorat va o'z-o'zini boshqarish (muhasaba va muroqaba): Shayx hazratlari nafsnı nazorat qilish – muhasaba (o'z-o'zini hisob-kitob qilish) va muroqaba (Alloh nazorati ostida ekanligini his qilish) amaliyotlarini ruhiy tarbiyaning

muhim vositasi sifatida ta'riflaydilar. Bu qobiliyat insonning har bir amalini ichki nazoratdan o'tkazishini ta'minlaydi.

To'rtinchidan, emotsional boshqaruv: G'azab, hasad, qo'rquv, umidsizlik kabi salbiy his-tuyg'ularni boshqarish va sabr, shukr, muhabbat, rajo (umid) kabi ijobiy his-tuyg'ularni kuchaytirish masalalari Shayx hazratlarining deyarli barcha asarlarida ko'rib chiqilgan.

Beshinchidan, ijtimoiy munosabatlar madaniyati: "Xulqlanish" jildida va "Odoblar xazinasini" asarida insonlararo munosabatlarda ruhiy yetuklikni namoyon qilish – rahmlilik, kechirimlilik, saxiylik, adolat, vafo kabi sifatlarni amalda ko'rsatish masalalari batafsil yoritilgan.

Oltinchidan, tafakkur va mushohada: "Xislatli hikmatlar sharhi" da va "Tafsiri Hilol"da teran fikrlash, tafakkur qilish, borliq va o'z-o'zi haqida mushohada yuritish qobiliyatining ruhiy kamolotdagi o'rni alohida ta'kidlangan.

Yettinchidan, ruhiy bardosh va chidamlilik: Shayx hazratlari sabr, tavakkal va rizo (Alloh taqdiriga rozilik) sifatlarini insonning hayot qiyinchiliklariga ruhiy bardosh berish va ichki muvozanatni saqlash qobiliyati sifatida bayon qilganlar.

SHAYX HAZRATLARI TA'LIMOTLARINING AMALIY AHAMIYATI

Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlarining ruhiy tarbiya va ma'naviy intellektga oid ta'limotlari nafaqat nazariy, balki kuchli amaliy ahamiyatga ega. Bu ta'limotlarning amaliy ahamiyati quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

Yoshlar tarbiyasi: Bugungi raqamli asrda yoshlarning ruhiy-ma'naviy tarbiyasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shayx hazratlarining asarlarida bayon qilingan ruhiy kamolot bosqichlari yoshlarning o'z-o'zini anglashi, hayot maqsadini belgilashi, axloqiy qadriyatlarni shakllantirishi uchun amaliy dastur sifatida xizmat qilishi mumkin.

Oilaviy hayot: "Baxtli oila" asari va "Hadis va Hayot" silsilasidagi oilaviy mavzulardagi jildlarda oilaviy munosabatlardagi ruhiy tarbiya tamoyillari batafsil bayon qilingan. Er-xotinning o'zaro hurmat va muhabbatga asoslangan munosabati, bolalar tarbiyasida ruhiy jihatlarning ahamiyati kabi masalalar amaliy yo'l-yo'riqlar bilan boyitilgan.

Ijtimoiy munosabatlar: Shayx hazratlarining ta'limotlarida jamiyatda tinchlik, o'zaro hurmat va hamjihatlikni ta'minlashning ruhiy asoslari ko'rsatilgan. Kengbag'irlik, boshqalar huquqini hurmat qilish, adolat va rahmlilik tamoyillari ijtimoiy barqarorlikning ruhiy-ma'naviy poydevori sifatida bayon qilingan.

Ta'lim-tarbiya tizimi: Shayx hazratlarining ruhiy tarbiya tamoyillari ta'lim-tarbiya tizimida, xususan, islomiy ta'lim muassasalarida o'quv dasturlari ishlab chiqish, tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish va o'qituvchilar tayyorlash uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi.

Shaxsiy rivojlanish: Har bir inson o'z ruhiy kamoloti ustida ishlashda Shayx hazratlarining asarlaridan amaliy qo'llanma sifatida foydalanishi mumkin. "Poklanish – Tiklanish – Xulqlanish" bosqichlari shaxsiy rivojlanishning aniq yo'l xaritasini taqdim etadi.

XULOSA

Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlarining boy ilmiy merosi, ayniqsa, "Ruhiy tarbiya" to'plami, "Hadis va Hayot" silsilasi, "Xislatli hikmatlar sharhi", "Odoblar xazinasini" va boshqa asarlari ruhiy tarbiya hamda ma'naviy intellekt masalalarini Qur'oni Karim va Sunnat asosida chuqur va tizimli ravishda yoritgan noyob manbalar hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Birinchidan, Shayx hazratlarining ruhiy tarbiya tizimi "Poklanish – Tiklanish – Xulqlanish" bosqichlari orqali insonning ruhiy-ma'naviy kamolotga erishishining mukammal va izchil dasturini taqdim etadi. Bu tizimda avval nafsni salbiy xislatlardan poklash, so'ng ijobiy sifatlar bilan to'ldirish, va nihoyat yuksak axloqni amalda namoyon qilish bosqichlari aniq belgilangan.

Ikkinchidan, Shayx hazratlarining asarlarida ma'naviy intellektning asosiy komponentlari – o'z-o'zini anglash, hayotga ma'no berish, ichki nazorat, emotsional boshqaruv, ijtimoiy munosabatlar madaniyati, tafakkur va mushohada, ruhiy bardosh va chidamlilik – tizimli ravishda bayon qilingan.

Uchinchidan, Shayx hazratlari ruhiy tarbiyani faqat nazariy bilim sifatida emas, balki amaliy hayot dasturi sifatida taqdim etganlar. Har bir tamoyil Qur'on oyatlari, hadislar va salafi solih hayotidan misollar bilan boyitilib, amaliy qo'llanish yo'llari ko'rsatilgan.

To'rtinchidan, Shayx hazratlarining asarlari O'zbekiston va butun Markaziy Osiyo xalqlari uchun ruhiy tarbiya va ma'naviy intellektni rivojlantirish sohasidagi eng muhim va qimmatli manbalardan biri hisoblanadi.

Beshinchidan, Shayx hazratlarining ruhiy tarbiya ta'limotlari bugungi raqamli asrda yoshlar tarbiyasi, oilaviy hayot, ijtimoiy munosabatlar va shaxsiy rivojlanish kabi sohalarda katta amaliy ahamiyatga ega.

Kelgusida Shayx hazratlarining asarlaridagi ruhiy tarbiya tamoyillarini yanada chuqurroq ilmiy tadqiq qilish, ularni ta'lim-tarbiya amaliyotiga joriy etish va yoshlar ma'naviy intellektini rivojlantirish dasturlarida foydalanish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borish zarur.

MANBA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Ruhiy tarbiya. 1-jild: Poklanish. – Toshkent: Hilol nashr, 2012.
2. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Ruhiy tarbiya. 2-jild: Tiklanish. – Toshkent: Hilol nashr, 2012.
3. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Ruhiy tarbiya. 3-jild: Xulqlanish. – Toshkent: Hilol nashr, 2013.
4. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Hadis va Hayot. 37 jildlik silsila. – Toshkent: Hilol nashr, 2001–2015.
5. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Xislatli hikmatlar sharhi. – Toshkent: Hilol nashr.
6. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Odoblar xazinasi. – Toshkent: Hilol nashr.
7. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Tafsiri Hilol. 6 jildlik. – Toshkent: Hilol nashr.
8. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Kifoya. 3 jildlik. – Toshkent: Hilol nashr.
9. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Qur'oni Karim ma'no tarjimasi. – Toshkent: Hilol nashr.
10. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Sunnat aqidalar. – Toshkent: Hilol nashr.
11. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Islom musaffoligi yo'lida. – Toshkent, 1997.
12. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Baxtli oila. – Toshkent: Hilol nashr.
13. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Sog'lom bola. – Toshkent: Hilol nashr.
14. Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Oltin silsila (Sahih al-Buxoriy tarjimasi). – Toshkent: Hilol nashr.
15. Ibn Atoulloh as-Sakandariy. Hikamul-Atoiyya (Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf tarjima va sharhi).
16. Imom Buxoriy. Adabul mufrad (Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf tarjima va sharhi).
17. Qur'oni Karim.